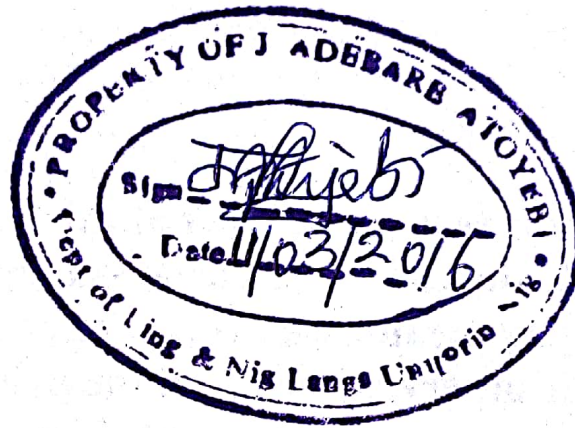

Ogbon Iṣewadii Ninu Imo Eḍa-Eḍe, Litireso atí Aṣa Yoruba

Léré Adéyemi (Olótúú Gbogbogbòò)
Hezekiah Olúfemi Adéòṣun
Folúkẹ̀ Bọ́lánílẹ̀ Adékẹ̀yẹ̀
Ọ́látúbòṣún Christopher Ọ́mọ́léwu

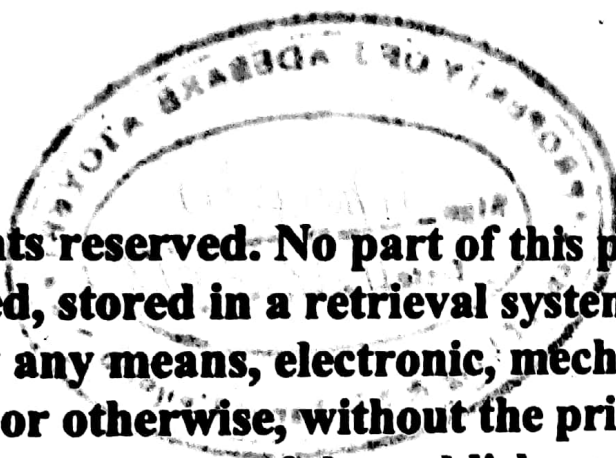
ỌGBỌN ÌŞÈWÁDÌÌ NÍNÚ ÌMỌ ÈDÁ-ÈDÈ LÍTÍRÉSÒ ÀTÌ ÀŞÀ YORÚBÁ

Lérè Adéyemí (Olótùú Gbogbogbòò)
Hezekiah Olúfẹ̀mì Adéòşun
Folúkẹ̀ Bọ́láńlé Adékẹ̀yẹ̀
Ọlátúbòşún Christopher Ọmọ́léwu

**© Department of Linguistics and Nigerian
Languages (2016)**

ISBN: 978-978-952-978-0

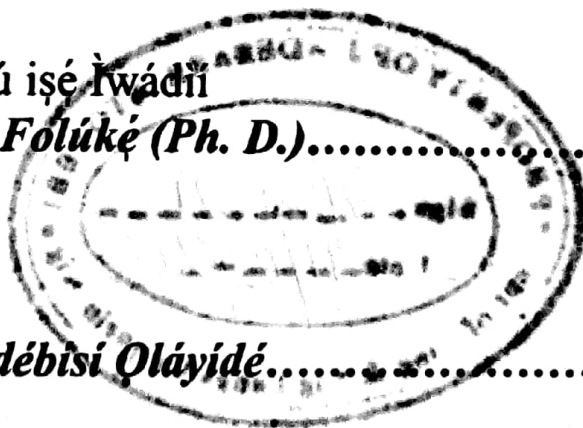
All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without the prior written permission of the publishers

**Published by:
Department of Linguistics and Nigerian Languages,
University of Ilorin, Ilorin, Nigeria**

**Typesetting:
Library and Publications Office,
University of Ilorin, Ilorin, Nigeria.**

Àkóónú

Òrò Àkóso	iii
Àkóónú	v
Orí Kìíní	
Oríkì Ìwádìí àti Àbùdá Ìwádìí	
- ADÉYEMÍ, Léré (Ph.D.)	1
Orí Kejì	
Ìfààrà Lórí Iṣẹ̀ Ìwádìí	
- ADÉÒṢUN, Hezekiah Olúfẹ̀mi (Ph. D.)	10
Orí Kẹ̀ta	
Yíyan Orí Òrò Ìwádìí -	
- ÒGÚNLỌLÁ, Omolayò Dúrótadé (Ph. D.)	22
Orí Kẹ̀rin	
Dídá Àbá Ìwádìí	
- OMÓLÉWU, Olátúbòsún Christopher	35
Orí Karùn-ún	
Pàtàkì Aáyan Òmòrán Nínú Iṣẹ̀ Ìwádìí	
- ATÓYÈBÍ, J. Adébáre	62 ✓
Orí Kẹ̀fà	
Àkójọ Èdè Fáyẹ̀wò nínú iṣẹ̀ Ìwádìí	
- ADÉKÉYÈ, Bólánlé Fólúkẹ̀ (Ph. D.)	70
Orí Keje	
Jíjábò Iṣẹ̀ Ìwádìí	
- HAMZAT, Saudat Adébisi Oláyidé	84

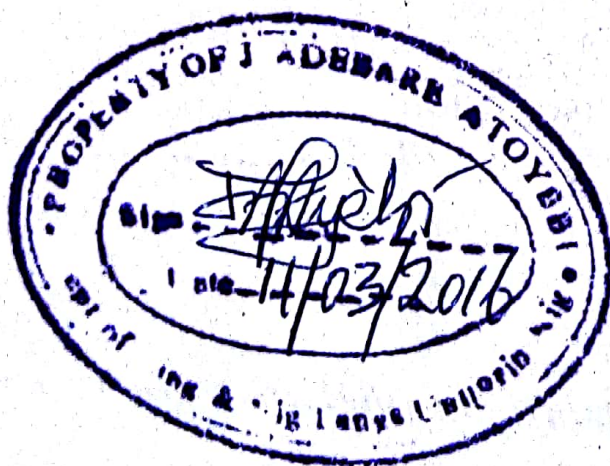
Orí Kejo
Àkọ́lẹ̀ Ìwé- Ìtókasi Àti Àyọlò Sísẹ̀ Nínú Iṣẹ̀ Ìwádìí
- **ADEYEMI, Léré (Ph.D.)**..... 99

Orí Kẹsàn-án
Kòṣeémánìí Èròjà Inú Àbò Ìwádìí
- **ÒKÉWÁNDÉ, Olúwolé Tẹwógboyè** 116

Orí Kẹwáá
Sísẹ̀ Ìwádìí Ìmò Ìjìnlẹ̀ Fonólójì àti Síntáàsì àti Ìjábò rẹ̀
- **AJÍBÓYÈ, Qládiipò (Ph. D.)**..... 129

Orí Kọkànlá
Ọ̀nà Ìṣàkójo, Ìtupalẹ̀ àti Àgbékalẹ̀ Èròjà Àmúkalẹ̀
Fáyẹ̀wò Nínú Iṣẹ̀ Ìwádìí
- **ADEṢUN, Hezekiah Olúfẹmi (Ph.D.) àti**
QMÓLÉWU, Qlátúbòsún Christopher..... 148

Orí Kejilá
Ìlò Àmì àti Ìgékúrú Nínú Iṣẹ̀ Ìwádìí
- **RAFIU, K. Adéwálé (Ph. D.)**..... 174

Pàtàkì Aáyàn Òmòrán Nínú Iṣẹ́ Iwádíí

ATÓYÈBÍ, J. Adébáre

Èka Èkó Nípa Èdà-Èdè (Lìngúísííkì) Àtí Èdè Ilẹ̀ Nàìjíríà,
Yunifásitì Ilorin, Ilorin.

adebareatoyebi@yahoo.com

Ìfáàrà

Òpòlòpò nínú ohun tí Elédàá dá sí àyíká èdà èniyàn ni iṣẹ́dà, ihùwàsí tàbí iṣesí àtí iwúlò wòn rú èdà èniyàn lójú; èyí ni pé wòn sòkùnkùn sí i. Ìgbìyànjú tàbí ilàkàkà èdà èniyàn láti ní imò nípa gbogbo nṁkan tó wà ní àyíká rẹ̀, tí iwúlò tàbí ànfààní wòn sí sòkùnkùn sí i ló sùn èdà èniyàn dé ibi iwádíí síṣe. Òdú ni iwádíí síṣe jẹ́ ní àwùjò káàárò-oòjìfẹ̀, kí í ṣe àimò olóko. Láti ibẹ̀rẹ̀ pépẹ̀ ni iwádíí ohun tó bá rú iran Yorùbá lójú ti bẹ̀rẹ̀.

Iwádíí imò ijìnlẹ̀ èdè àtí lítíréṣò Yorùbá bẹ̀rẹ̀ láti ọ̀dọ̀ àwọn akéwì iṣẹ̀nbáyé, iyeṇ ewi alohùn. Àwárí imò wòn lẹ̀nu èkòṣé àtí lórí àwọn iwádíí tí wòn bá ṣe ni wòn máa ń hun mó ewi láti gba iyi lójú agbo eré síṣe. Kí í ṣe lẹ̀nu èkòṣé nikan ni iṣẹ́ iwádíí yíí pín sí. Bí akéwì ibílẹ̀ bá ń ṣe eré lówó tí ẹnì kan sì wọ ọ́jú agbo eré ní ọ̀jìjì, akéwì yóò ṣe iwádíí nípa ẹnì náà láti mọ̀ ibi tó ti sun wá bí omi pẹ̀lú gbólóhùn yíí:

Ò bá solée rẹ̀ hàn mí
Kí n bá ọ̀ délé koko,
Mọ́já ni ọ̀ àbí Mọ́so,
Àbí Mọ́jálálá ọmọ̀ Ọ̀báyẹ̀mù

Nígbà miíran, apohùn lẹ̀ gbìyànjú láti já oríkì orílẹ̀ àjẹ̀jì tó kó fírí lójú agbo náà nípa àkíyèsí síṣe. Bí àjẹ̀jì náà bá fojú ọ́ iran lẹ̀ṣà, yóò kí í sí lẹ̀ṣà ọ̀ṣẹ̀rẹ̀, ọmọ̀ onílẹ̀ obì... Bí ọ̀ bá ṣe àkíyèsí pé àjẹ̀jì náà kò ṣe bí ẹnì pé iran lẹ̀ṣà ni ọ̀un, akéwì tún lẹ̀ dán oríkì

orílẹ̀ mǐíràn wò. Bí akéwì bá ti ń dán oríkì orílẹ̀ kan wò ni yóò máa ẹ̀ ibéèrè lówó àjẹ̀jì náà:

Àbí báun (báyẹ̀n) kọ
Kí n má bá bẹ̀yẹ̀n lọ?

Olùgbọ̀ náà lè forí mímì dá a lóhùn láti fi hàn pé ó jánà tàbí kò jánà. Àjẹ̀jì náà lè sọ fún un pé ibi báyií báyií ni kí akéwì náà ki òun sí. Bí àpẹ̀rẹ̀:

Ìrènímògún ará Ìlágbèdẹ̀
Ọ̀mọ aworintunrinrọ...

Ìwádìí ìmọ̀ ìjìnlẹ̀ òde-òní

Ọ̀kàn ni ìwádìí ìmọ̀ ìjìnlẹ̀ ti bèrẹ̀. Èrò ọ̀kàn tó yorí sí ìwádìí ìmọ̀ ìjìnlẹ̀ lè ẹ̀lẹ̀ lórí ìrìnàjò; ó lè ẹ̀lẹ̀ lẹ̀nu isẹ̀ ọ̀òjọ̀, ó sì lè ẹ̀lẹ̀ lórí ibùsùn. Ìrònú orí ibùsùn yìí lè ẹ̀lẹ̀ nígbà tí èniyàn kò bá rí oorun sùn fún ìdí kan tàbí òmíràn. Oríṣìírìṣìí èrò ló máa ń ẹ̀lẹ̀ lókàn èniyàn ní àkókò àìsùn àpàpàndodo yìí. Èniyàn lè ti ipasẹ̀ ìrònú báyií bèrẹ̀ isẹ̀ ìwádìí ìmọ̀ ìjìnlẹ̀. Bakan náà ni ìrònú orí ibùsùn yìí tún lè wáyé nípasẹ̀ àlá lílá. Àlá mǐíràn máa ń lágbára débi pé yóò jí èniyàn kalẹ̀ lẹ̀yìn ìgbà tí èniyàn bá lá irú àlá bẹ̀ẹ̀ dé èbútẹ̀ kan pàtàkì. Ọ̀pọ̀ nnkan tó jẹ̀ kókó àlá yìí ló lè sùn èniyàn dé oko isẹ̀ ìwádìí ìmọ̀ ìjìnlẹ̀.

Èrò ọ̀kàn tó bí ifẹ̀ ìwádìí ìmọ̀ ìjìnlẹ̀ síṣe máa ń sùn èniyàn dé ìgbésẹ̀ mǐíràn, èyí tí í ẹ̀ orí tábíli ìkòwé. Orí tábíli ni àgbékalẹ̀ ilànà tí isẹ̀ ìwádìí ìmọ̀ ìjìnlẹ̀ tí èniyàn ronú kàn tàbí tó fẹ̀ síṣe lórí rẹ̀ yóò ti di kíkọ̀ sílẹ̀. Àgbékalẹ̀ yìí sába máa ń jẹ̀ mọ̀ bírò àti ìwé àjàkọ̀ tí olùwádìí yóò kọ̀ ilànà tó kókó wá sọkàn rẹ̀ sí. Àkọ̀sílẹ̀ ilànà ìwádìí yìí ni ibèrẹ̀ isẹ̀ ìwádìí ìmọ̀ ìjìnlẹ̀. Èniyàn lè tẹ̀síwájú lórí tábíli nípa kíkà ìwé tó jẹ̀ mọ̀ àkòrí isẹ̀ ìwádìí tí èniyàn fẹ̀ ẹ̀. Ìwé kíkà lónà yìí máa ń ran èniyàn lówó láti mọ̀ bóyá ẹ̀nikẹ̀ni ti ẹ̀ àkọ̀sílẹ̀ kan pàtàkì lórí kókó ọ̀rọ̀ tí olùwádìí fẹ̀ ẹ̀ ìwádìí lé lórí. Bí ó bá rí bẹ̀ẹ̀, yóò ràn án lówó láti mọ̀ bí èrò ẹ̀ni bẹ̀ẹ̀ ti jọ tàbí yàtò sí ti olùwádìí tuntun sí. Isẹ̀ ìwádìí mǐíràn lè já sí akùdé ní ibi. Bí kò bá sí ìdíwọ̀ nípasẹ̀ ìwádìí àkókó yìí, ìwádìí nípa oko ìwádìí ìmọ̀ tí a fẹ̀

şe işe lé lóri ló kàn. Èyí ní í şe pèlú bí oko iwádíí şe jìnnà tàbí sùn mó ibùgbé olùwádíí àti ìletò tàbí ilú mǐràn tó ní nnkan şe pèlú işe iwádíí náà àti ọ̀dọ̀ àwọn èniyàn tó şe é şe kí işe iwádíí náà gbé olùwádíí dé.

Nnkan tó kàn ni ìrònú látí borí ìşoro owó níná ní àkókò tí iwádíí bèrè tí tí yóò fí dé ọ̀pin. Oríşííşíí ọ̀nà ni ilò owó n gbà yojú nínú iwádíí imò jìnlẹ̀. Bí àpẹ̀ẹ̀rẹ̀, owó ni olùwádíí imò jìnlẹ̀ yóò fí ra onírúurú ohun èlò iwádíí tí yóò mú kí işe rẹ̀ şe é şe ní àşeyorí. Àwọn ọ̀nà mǐràn tí işe iwádíí imò jìnlẹ̀ tún máa n gbà ná olùwádíí lówó ni: owó ọ̀kọ̀ olùwádíí àti tí olùrànlowó rẹ̀ lenu işe iwádíí, owó ọ̀unjẹ̀, owó oorun, owó èbùn fún àwọn abẹ̀nà-imò yálà ọ̀modé tàbí àgbà, owó itẹ̀wé àti bèè bèè lọ.

Pàtàkì àgbéyẹ̀wò aáyan ọ̀mọ̀ràn nínú işe iwádíí

Tí èniyàn bá fẹ̀ şe iwádíí lóri ẹ̀ka lítíréşò kan tàbí ẹ̀ka èdè, pàápàá, olùwádíí gbọ̀dọ̀ ní in lókàn ohun pàtàkì tó fẹ̀ şe iwádíí lé lóri. Ó şe é şe kí nnkan tó fẹ̀ şe iwádíí lé lóri má jẹ̀ẹ̀ ohun tuntun, kí àwọn kan tí şe iwádíí lé e lóri tẹ̀lẹ̀. Bí ìgbà tí èniyàn n fí àkókò şòfò ní irú iwádíí bèè yóò já sí. A lè tí nàwó nára tán kí a tí parí işe, kí á tí fí ẹ̀mí wéwu, kí a tó rí í pé ẹ̀lòmǐràn tí şe işe tó ju tí ẹ̀ni lọ lóri àkòrí ọ̀rọ̀ kan náà.

Ìdí kíí nì tí a fí nílátí yẹ işe àwọn ará işáájú wò kí a tó bèrè iwádíí lóri àkòrí ọ̀rọ̀ kan ní kí a má baà fí owó àti àkókò şòfò.

Ìdí kejì ní pé, àwọn mǐràn tí lè bá işe dé ibi kan lóri kókó ọ̀rọ̀ tí olùwádíí fẹ̀ şe işe lé lóri, kí wọn má parí rẹ̀. Oríşííşíí nnkan ló lè fa èyí; ó lè jẹ̀ pé agbára wọn kò ká işe náà. Ó lè jẹ̀ pé imò wọn nípa àkòrí işe náà kò tó. Ó sì lè jẹ̀ pé işe náà gbòòrò tó bèè gẹ̀gẹ̀ débi pé agbára ẹ̀ni kan kò lè kápá rẹ̀, tàbí kí itọ̀kasí ẹ̀ni náà ó má múná dóko tó. Ó tún lè jẹ̀ pé ẹ̀ni náà purọ̀ sí iwádíí náà. Ó di dandan kí a mọ̀ nípa irú iwádíí tí a kò tí í parí yú kí a tó já lù ú tàbí kọ̀ orí sí oko iwádíí tuntun. Èyí ní yóò ràn olùwádíí tuntun lowó látí mọ̀ ibi tí işe dé dúró lóri kókó iwádíí.

Ìdí m̀ìràn tí àgbéyèwò isẹ̀ àwọn ará isáájú fí ẹ̀ pàtàkì ní pé kò sí ẹnì tí ọ̀pọ̀lọ̀ rẹ̀ jẹ̀ tákàdà tí a kò tí í kọ̀ ohunkóhun lé lórí àfí tí ọ̀mọ̀ ikókó (ọ̀mọ̀ kékeré) tí ó jẹ̀ èjẹ̀ ọ̀run. Kò sí imọ̀ Kankan tí èniyàn lè ní tí kò tí ní í rí diẹ̀ gbà lówọ̀ àwọn aṣíwájú nínú imọ̀ yówù tó jẹ̀, tó síwájú olùwádìí dáyé .

Àgbéyèwò isẹ̀ àwọn aṣíwájú yòò ran olùwádìí lówọ̀ láti ní ànìkún/àfikún imọ̀ lórí àkòrí ọ̀rọ̀ tí iwádìí rẹ̀ jẹ̀ mọ̀. Kànga ọ̀gbón kò pin sí àgbàlá ẹnìkan. Bẹ̀ẹ̀ ní ọ̀láníhùntán kì í ní ìwo ẹ̀sin.

Bí ó ti jẹ̀ pé imọ̀ kò pin sí àgbàlá ẹnìkan yìí, a lètò ọ̀ láti yẹ imọ̀ tàbí isẹ̀ àwọn m̀ìràn tó ti ẹ̀ isẹ̀ lórí ohun tí a ní lókàn wò. Èyí ní yóò jẹ̀ kí isẹ̀ iwádìí wa jẹ̀ àfikún imọ̀ ohun tí àwọn ará isáájú ti ẹ̀.

Síwájú sí í, àgbéyèwò isẹ̀ àwọn ọ̀mọ̀ràn tàbí ẹnì isáájú nínú àkòrí tí iwádìí imọ̀ jìn lẹ̀ jẹ̀ mọ̀ jẹ̀ àpẹ̀rẹ̀ ijúbà tàbí ibòwò fún. Kò tònà fún akẹ̀kọ̀ọ̀ láti má ọ̀wò fún àwọn ará isáájú, Yorùbá ní a kì í ra ọ̀wọ̀ fẹ̀ ẹ̀pà tán, kí ẹ̀pà tún jó èniyàn lówọ̀. Àdàṣe ní í hun èniyàn, ibà kì í hun èniyàn bí èniyàn bá júbà ará isáájú tàbí àwọn àgbà nínú imọ̀, ó di dandan kó ẹ̀ àṣeyọ̀rí nínú isẹ̀ yówù tó bá dáwólé. Kì í ẹ̀ túlẹ̀ tàbí akẹ̀kọ̀ọ̀ nìkan ní ijúbà yìí wà fún, Kòfẹ̀sò tàbí ọ̀jògbón nínú imọ̀, imọ̀ yówù tó jẹ̀ náà máa n ọ̀wò fún àwọn ará isáájú. Gbogbo àgbáyé ló fowó sí èyí, sùgbón ilànà ibòwò fún yìí yàtò láti agbègbè dé agbègbè. Ní ilẹ̀ Yorùbá, ilànà ijúbà ní a fí í ọ̀wò fún ará isáájú. Bí àpẹ̀rẹ̀, “orin mi kọ̀, orin ọ̀gá mi ní”. Yorùbá máa n júbà oríṣìírìṣìí ǹnkan tí a lérò pé wón ní agbára láti jẹ̀ kí èniyàn ẹ̀ àṣeyọ̀rí tàbí àṣetì lórí ohun yówù tí ẹ̀dà bá fẹ̀ dáwólé. Bí àpẹ̀rẹ̀, àwọn ẹnì isáájú, ajunilo, èniyàn, eníyàn, ẹ̀mí àìrí, ibo tàbí òrìṣà ní oríṣìírìṣìí àti Olódùmarè ọ̀ba tí ohun gbogbo wà ní ikáwọ̀ Rẹ̀. Ibà yìí kò ní í ẹ̀ pẹ̀lú ọ̀jọ̀ orí rárá, Yorùbá ní àgbà gbàngbà kọ̀ ní à n wí, ẹnì tí Ọ̀lórún ọ̀ba bá ẹ̀ ní ọ̀go, ọ̀go ní.

Ìlànà ibòwò fún m̀ìràn tó jẹ̀ mọ̀ ti ọ̀yìnbó tàbí isẹ̀ akadá ní itókasi ohun tí ẹnì isáájú náà ti gbé ẹ̀ (citation). Ara ilànà ijúbà náà ní kí a tọ̀ka sí isẹ̀ tí ẹnìkan ti ẹ̀ nínú iwé kan. Bí àpẹ̀rẹ̀, Atóyèbí (2005, o.i.20).

Kò pin sí ibí rárá. Ọ̀pòlọ̀pọ̀ àwọn tó ti ẹ̀se iwádíí lórí àkòrí ọ̀rọ̀ kan ni yóò ti ní ìṣòro, yálá lórí irin-iṣẹ́ iwádíí ìmọ̀ ìjìnlẹ̀ tàbí àìrówónátó tàbí àìgbọ̀-èdè-tó tàbí àìmọ̀ ènìyàn tó lè ran ni lówọ̀ tó. Alábahun, iyeṅ ìjàpá tìròkò ọ̀kọ̀ yánníbo ní ẹnì tó bá ṣubú kí ó tó gbọ̀n nínú ọ̀mọ̀ rẹ̀, kí í ẹ̀se ọ̀mọ̀ ti òun. Ó ní ẹnì tó kọ̀ ẹ̀kọ̀ nínú iṣubú ọ̀mọ̀ ẹ̀lòmíràn láìjẹ̀ pé òun pàápàá ṣubú ni ọ̀mọ̀ ti òun ìjàpá tìròkò ọ̀kọ̀ yánníbo. Èyí ni pé tí a bá yẹ̀ iṣẹ́ ará iṣáájú wò, a kò ní í lè jìn sínú ọ̀fin tí àwọn ará iṣáájú ti jìn sí, à ó ti múra rẹ̀ kojá tiwọn.

Ní àfikún, ó yẹ̀ kí a yẹ̀ iṣẹ́ àwọn ará iṣáájú wò nítorí pé èyà ènìyàn yàtò láti orílẹ̀-èdè kan sí òmíràn. Yorùbá bọ̀, wọn ní ọ̀gbọ̀n ọ̀lọ̀gbọ̀n kí í jẹ̀ kí a pe àgbà ní wèrè. Nnkan tí à ń pọ̀n gègè ní orílẹ̀-èdè kan, a lè dé orílẹ̀-èdè mìíràn kí wọn ó ti tú u pèrèpèrè, kó má jẹ̀ nnkan tó níyì mọ̀. Bí ènìyàn kò bá dé oko baba ẹ̀lòmíràn rí, yóò ní kò sí oko tó dára bí i oko ti baba òun. Bẹ̀ẹ̀ ni bí obìnrin kò bá dán ilẹ̀ ọ̀kọ̀ méjì wò, kò ní mọ̀ èyí tó dára jù lọ.

Bí a bá wo ohun tí àwọn orílẹ̀-èdè mìíràn ti ẹ̀se, tí ó sì jọ mọ̀ ohun tí à ń ẹ̀se iwádíí lẹ̀ lórí, iṣẹ́ tí wọn ti ẹ̀se náà lè ràn wá lówọ̀ láti má jẹ́ẹ̀ kí á dààmú jìnnà kí a tó rí òkodoro ohun tí à ń fẹ́.

Bí a ẹ̀se lè ní ìmọ̀ nípa ibi tí àwọn ọ̀mọ̀ràn tàbí ará iṣáájú bá iṣẹ́ dé

Bí ìmọ̀ ẹnì tí ń ẹ̀se iwádíí bá ẹ̀se gbòòrò tó ni ó ẹ̀se lè ní ìmọ̀ tó nípa ibi tí àwọn ará iṣáájú bá iṣẹ́ dé. Ẹ̀ni tí kì í ṣáábà ka ìwé kojá ohun tí olùkọ̀ sọ ní kílààsì, tí kò lajú rí nnkan tí ń lọ ní ibòmíràn, tí kò rin irìnàjò lọ sí ilẹ̀ mìíràn, iwọn eku ni iwọn itẹ̀, ibi tí ọ̀wọ̀ eku bá mọ̀ ní í fí í bọ̀ ojú mọ̀ ni ọ̀rọ̀ irú ẹnì bẹ̀ẹ̀, kò yàtò sí ẹ̀ja inú kànga tó ń pòyì ní ojú kan ṣoṣo.

Ẹ̀lòmíràn lè dé àkà ikàwé, kó sì wá ìwé kan ṣoṣo fún wákàtí mètá tàbí jù bẹ̀ẹ̀ lọ, kí ó máa sì rí ìwé náà. Ibẹ̀ ni ẹ̀lòmíràn kò ti ní í lò ju iṣẹ́jú mètá tàbí márùn-ún lọ tí yóò fí rí ìwé kan náà tí ẹnì àkókọ̀ lo wákàtí bí i mètá láti wá. Yorùbá bọ̀, wọn ní owó tí òyìnbó gbà tí ni ọ̀mọ̀ Omíyalé gbà ní àgbàlé, gbogbo nnkan ló ní mímọ̀ ọ̀n ẹ̀se. Bí àpẹ̀rẹ̀, tí a bá ní kí ènìyàn ẹ̀se iṣẹ́ lórí ohun tó jọ mọ̀ ẹ̀sìn ní

àdúgbò rẹ, - ẹni náà lè ti Institute of African or Cultural Studies bó sí Religious Department. Ó lè dé Yunifásítì Ìbàdàn, Èkó, Ọbáfẹmí Awólówò àti bẹẹ bẹẹ lọ.

Ohun tí ó tún lè ran ni lówó láti mọ ibi tí àwọn ará ịsáájú tí bá ịsẹ dé ni kí a wo àkójọpọ tàbí àkọsílẹ ịsẹ tí àwọn túlẹ àti olùkọ tí ẹ ní Yunifásítì kọọkan àti ní àwọn ibi pàtàkì mìíràn tí wọn ní í ẹ pẹlú ịsẹ ìwádìí ìmọ ìjìnlẹ, yálà lórí ohun tó jẹ mọ àkòrí lítíréşọ àti èdè Yorùbá tí a fẹ dájọlé.

Ọnà mìíràn tí a fì lè mọ ibi tí àwọn ará ịsáájú bá ịsẹ dé ni kí a mú ìwé kan tó jẹ mọ ohun tí à ń ẹ ìwádìí lé lórí, kí a wo àtòkọ tàbí ìtọkasí orúkọ àwọn ará ịsáájú tó ti ẹ ịsẹ kan tàbí òmíràn lórí kókó ìwádìí tó máa ń wà lẹyìn tàbí ní ìparí ìwé (Bibliography).

A tún lè mọ ibi tí àwọn ará ịsáájú bá ịsẹ dé nípa kíkà ìwé tí wọn ti kọ lórí oríşìrìşìí àbọ ìwádìí, kí a sì gbé èrò wọn yèwò. Ní ọpọlọpọ ìgbà ni àwọn èniyàn máa ń fì èrò tí wọn tàbí èrò tó ta ko èyí tí wọn ti ẹ kún èyí tí ará ịsáájú ti ẹ. Lẹyìn tí a bá ti yẹ ịsẹ wònyí wò fínní fínní ni a tó lè ẹ idájọ lórí ịsẹ tí àwọn ará ịsáájú ti ẹ.

Ọnà mìíràn tí a tún lè gbà ní ìmọ nípa ibi tí àwọn ará ịsáájú bá ịsẹ dé lórí kókó ọrọ tí ìwádìí wa jẹ mọ ni nípa lílọ sí orí ìtākùn àgbáyé tí à ń pè ní ayélujára (internet searching). Ọpọlọpọ àkọsílẹ àbọ ìwádìí tí àwọn onímọ ti ẹ ni a lè rí kà lórí ìtākùn ayélujára yìí, tí yóò sì ràn ni lówó lórí àgbéyèwò ààyan ọmọrán lórí ịsẹ ìwádìí yówù tí a fẹ ẹ.

Ó ẹ pàtàkì púpọ láti ẹ àyèwò àti ifiwéra oríşìrìşìí ìmọ tí a ẹ àwàrí rẹ wònyí láti mọ èyí tí yóò ràn ni lówó lórí ịsẹ ìwádìí tí a fẹ ẹ.

Àgbálogbábọ

Nínú ịsẹ akadá tàbí ìwádìí, ó di dandan kí a ẹ àmúlò ìmọ àti àbọ ịsẹ ìwádìí ẹlòmíràn láti jẹ kí ịsẹ ìwádìí tí a fẹ ẹ fẹşẹmúlẹ, kí ó sì jẹ ìtẹwọgbà. Àpilẹkọ yìí fì hàn pé, pàtàkì ni àgbéyèwò aáyan ọmọrán nínú ịsẹ ìwádìí, kò ẹ é fowọ ró sẹyìn rará. Àyèwò aáyan

òmòrán ni yóò jẹ kí olùwádìí tuntun mò nípa iṣẹ àwọn aṣíwájú, ibi tí wón ti ṣe iṣẹ náà àti ọ̀nà tí wón gbà ṣe é. Bákan náà ni àgbéyẹ̀wò aáyàn òmòrán yóò jẹ kí olùwádìí tuntun ní ìmò tó níláárí lórí ìyàtò tó wà nínú iṣẹ ìwádìí tuntun tó fẹ̀ gùnlé àti ti àwọn aṣíwájú.

Ìwé Ìtókasi

- Adéléké, D. àti Adébìyí, K. (2003) *Ogbón Ìṣèwádìí Ní Èdè Yorùbá*.
Ìbàdàn: Visual Resources Publishers.
- Àjàyí, B. (Olóòtú) (2001) *Èkó Ìjìnlẹ̀ Yorùbá: Èdà-Èdè, Lítirésò Àti Àṣà*. Ìjẹ̀bú-òde: Shebiotimo Publishers.
- Àlàbí, V.A. (2003) *Essentials of the Research Report in the Humanities and Related Fields*. Ilorin: Haytee Press & Publishing Co. Nig. Ltd.
- Òsèní, Z.I., Àlàbí, V.A., & Medubi, O.C. (Eds.) (2011) *Writing Up Research: Current Trends in The Humanities*. Ilorin: Faculty of Arts, University of Ilorin.
- Oláyínká, A.I., Taiwo, V.O., Raji-Oyelade, A., & Farai, P.I. (Eds.) (2006) *Methodology of Basic And Applied Research*.
Ìbàdàn: The Postgraduate School, University of Ibadan.
- Saliu, H.A., Oyebamiji, J.O., & Jimoh, A. (Eds.) (2005) *Basic Issues in Research Methodology*. Ilorin: Faculty of Business and Social Sciences, University of Ilorin.